

El Palau de la Música Catalana - Comentaris a les obres d'ampliació i remodelació

JORDI BONET I ARMENGOL

Dr. Arquitecte

A l'escaure's el centenari d'una entitat senyera en la vida musical catalana, com és l'Orfeó Català, que a més bastí a principis de segle la seva seu social —el Palau de la Música Catalana— que dotava a la Ciutat de Barcelona d'un gran auditori, tot col·locant-la entre les capitals capdavanteres, en la construcció d'aquests edificis, plantejava que des de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, tot fent esment de l'efemèrides, es comentessin alguns aspectes de les obres d'ampliació i remodelació d'aquest important monument del nostre patrimoni arquitectònic.

El 2 d'octubre del 1989, amb la solemnitat que li corresponia s'inauguraven les obres després d'uns anys de dificultats i d'esforços. Totes les Institucions hi han col·laborat per convertir-lo en auditori dotat dels serveis que mancaven a l'edifici monumental que l'arquitecte Domènech i Montaner projectà per fer realitat el somni dels homes de l'Orfeó Català, exponent capdavanter de l'empenta artística de la Catalunya de principis de segle.

Amb lligams d'afecte des de l'infantesa, amb el record de les primeres classes de música i rítmica, sota el mestratge de Joan Llongueres, la figura de Lluís Millet era venerada a casa, alhora que la presència a la sala de concerts, habitual al llarg dels anys, que després em permeteren

un aprenentatge de servei com a membre de la Junta de l'Orfeó Català per espai d'una dècada.

Domènech i Montaner, havia aconseguit realitzar sobre un terreny difícil, irregular i de poca superfície, un dels auditoris més reeixits per un aforament tan gran com són les 2.200 localitats que se li demanaven, tot distribuint el volum disponible amb una habilitat extraordinària. I encara més, inquibint el local social de l'Orfeó Català amb la sala d'assaig, l'arxiu, la biblioteca, les dependències administratives i demés serveis aptes a una vida social forta com necessitava l'Entitat, a part de dotar l'entrada amb una amplitud que ofereixen uns porxos que amplien l'estretor dels carrers que limiten el solar.

A nivell de pis, s'obre la sala amb tres nivells, amb espais pel descans tot i aprofitant l'espai de les grans jasseres de la coberta, per donar habitatge als mestres. Un conjunt demostratiu de la capacitat d'un mestre de l'art de l'Arquitectura. Per això cal remarcar la genialitat de disposar la sala envoltada en la transparència dels vitralls rosats, amb l'esveltesa de les columnes que donen suport a l'anfiteatre i al 2n. pis, i més encara aconseguir una acústica prou bona, no únicament pel cant coral, sinó per les grans obres dels mestres de tots els temps, amb un volum reduït en relació al públic, gràcies a servir-se de materials idonis. Subratllem l'ús de la ceràmica, del mosaic, de la fusta i sobretot dels vitralls que aparellats a les formes derivades del tipus d'estructura, contribueixen sens dubte a millorar l'acústica, tot creant un ambient en que la música envolta l'auditori dins d'una atmosfera de goig per la visió i per l'oïda.

La qualitat de l'edifici fou lloada i celebrada durant les primeres dècades del segle, després uns corrents estètics diferents, van criticar aquella arquitectura i fins i tot se'n demanava l'enderroc. La Junta de l'Entitat hagué de suportar l'embat de les pressions, com també l'Orfeó romangué en el silenci mentre morien els mestres Millet i Pujol, tot mantenint l'esperança i la fidelitat a l'ideal.

Amb motiu del 60è aniversari, i sota l'impuls del president Fèlix Millet i Maristany, s'emprengué amb mitjans ben limitats la renovació del Palau, que havia sofert les conseqüències de la guerra i havia perdut bona part dels vitralls i fins i tot dels cupulins que coronaven la façana. Vaig tenir la oportunitat d'intervenir-hi activament com a arquitecte i puc testimoniar de l'entusiasme i l'esforç econòmic que hi aportaren tots els que hi collaboraren.

Amb el pas dels anys es féu necessari d'intervenir en la restauració de les façanes; la declaració de «Monument» l'any 1971, en permeté l'ajuda directa de l'administració, amb el concurs dels arquitectes Joan

Bassegoda i Jordi Vilardaga, però l'evidència d'una intervenció important que dotés el Palau de la Música Catalana com a auditori d'uns bons serveis o resolgués problemes greus de l'estructura, va aglutinar voluntats que arribaren a uns acords que donaren naixement al Consorci del Palau.

Les possibilitats d'aquestes millores, cal doncs agrair-les a molta gent, però convé remarcar la generositat de l'Església de Barcelona, que oferí l'espai nou que mancava per ampliar el conjunt que tot combinant l'habilitat de l'arquitecte, ha dotat a la Ciutat de la contemplació de la façana lateral, que tancada en un pati interior, no podia permetre desplegar totes les possibilitats que ara s'han guanyat.

Així ha estat possible construir l'edifici anèxe, destinat fonamentalment a serveis i a local social de l'Orfeó Català, amb la façana per al costat visible que des de la Via Laietana el clou amb notable encert compositiu i dóna continuïtat a l'arquitectura modernista tan personal de Domènech i Montaner, malgrat acusar la professionalitat de l'arquitecte Òscar Tusquets que demostrà la seva competència en la composició en donar tractament adequat del color i de la forma. Amb la reducció de la façana tancada i poc expressiva de l'Església Parroquial de Sant Francesc de Sales, ha quedat obert el pati, que malbrat les proporcions reduïdes eixampla la visió, destacant la façana lateral del Palau que una gran tanca de vidre protegeix del soroll i de la pollució del trànsit tan proper de la Via Laietana. L'aprofitament del soterrani i la nova entrada al conjunt pel carrer de Sant Francesc, la qualitat de l'obra vista, els elements de pedra ornamental amb motius florals i la mateixa coronació del cilindre que tanca harmoniosament i amb fort protagonisme el conjunt, són un seguit d'encerts que convé destacar i que culminen en l'amplitud de l'espai dels baixos del Palau, que es dediquen a «foyer». Aquest espai, que la reduïda superfície disponible havia fet necessari distribuir amb tancament lleuger de fusta, vidre i envans, ha estat el local social de l'Entitat per espai de 80 anys. Era un lloc d'entranyables records que evocaren la història de gairebé un segle de la vida musical de Catalunya. Pot pensar-se que potser s'hauria pogut mantenir el conjunt de vitrines, plenes d'objectes d'interès i el mobiliari en el lloc original, però queda clar que la possibilitat que oferia la solució adoptada no ho feia viable.

Ara, els pilars d'obra vista, i les voltes amb els vidriats en fan lluir tota la creació arquitectònica de Domènech i Montaner i encara que n'ha desaparegut l'ambient i l'escalf de la família orfeònica, es pot contemplar el conjunt i s'han eixamplat amb la proporció que calia, d'acord amb la capacitat de la sala, uns espais que són ben aptes pel descans, els comentaris i la relació social dels espectadors del Palau.

Una escala prou ample, tan necessària, ascensors i l'atenció al públic, en són el complement, a més de la reutilització de la que fou sala d'assaig, per concerts de música de cambra. Un altre guany important són els camerins dels artistes i executants, del que estava tan mancat l'edifici. Amples, ben disposants, capaços per a tota mena d'actuacions. També la biblioteca i l'arxiu, elements vius i tan importants, poden eixamplar-se i donar millor servei, disposats entre les diferents plantes de l'edifici nou.

A la part superior han desaparegut els habitatges destinats als mestres i majordomia. No era raonable que subsistissin, malgrat el record tan important que en constituïa tot el que envoltava la figura de Lluís Millet. És cert que podrà enyorar-se que s'hagi perdut la cambra de treball o fins i tot el dormitori on tinc encara la visió ben viva del Mestre, de cos present al costat de la senyera en els moments més dramàtics, l'any 1941, d'opressió de tot el que l'Orfeó Català significava. Ara entre les grans jàsseres que donen suport al tancament superior de la sala, uns espais amples serviran per atendre totes aquelles activitats lligades amb la vida musical de Barcelona.

Calia sens dubte dotar la sala d'aire acondicionat. Un problema de solució difícil, ja que la intervenció a fer per aconseguir-ho en un edifici històric, és sempre ple d'entrebancs. És un punt que caldrà millorar i que no pot deixar-se de la mà, però que tampoc pot qualificar-se, d'acord amb la mala impressió que s'oferí el dia de l'estrena.

Es clar que la complexitat de problemes a resoldre, les dificultats que ofería el mal estat de l'estructura i les angúnies que ha suposat per cada un dels responsables de les operacions delicadíssimes de reforç, només les saben els que hi han intervingut. I tot això s'ha fet sense que el Palau hagi hagut de tancar, i ho conec d'aprop perquè en aquell moment em pertocà prendre decisions i acceptar el risc que comportaven.

Ara el Palau torna a obrir-se al ritme de la seva activitat, encara que s'han de completar i millorar aspectes que per uns podran semblar més urgents o fonamentals que per altres.

És cert que prendre unes opcions de cara a millorar l'acústica de la sala, amb la modificació de l'hemicicle i per la disposició dels executants no és gens fàcil i admet opcions diverses i fins i tot divergents. I com manifesten molts afeccionats, són dubtoses les modificacions realitzades per a obtenir una millora de l'acústica, que malhauradament no s'ha aconseguit i que fa enyorar el que sense tants mitjans i cost, havia resolt prou bé Domènech i Montaner, perquè s'ha perdut possiblement la vibració corpòrea tant de l'hemicicle com de la sala, amb l'objectiu d'obtenir un temps de reverberació més llarg, tot substituint el parquet

pel marbre i eliminant llotges i cortinatges. I cal repetir que la gran capacitat de públic en relació al poc volum disponible de la sala, planteja des de l'origen quelcom gairebé inabastable. També hi han altres aspectes, potser menys destacables, com la nova sala d'assaig, que no sembla prou adequada, i la dispersió entre els diferents serveis, etc.

Tothom pot estar d'acord que el respecte a l'obra de Domènech i Montaner és essencial malgrat que de prendre's d'una manera absoluta no podria haver-se fet res, del que per la seva pròpia conservació calia emprendre. Potser unes opcions podrien ser millors en un determinat aspecte, que unes altres. Però en general, cal dir que el que s'ha fet és positiu i si s'escolten veus competents i s'analitzen opinions diverses, encara podrà millorar-se el resultat.

El fet a destacar, es que a l'esforç de molts, de les Institucions, del Consorci i sobretot de l'Orfeó Català, cal posar-lo en la línia d'un èxit compartit, que situa el Palau de la Música Catalana, en la posició destacadíssima que li corresponia i que ja a principis de segle va fer que Barcelona tingués una sala de concerts de primeríssima qualitat, tot figurant entre les primeres ciutats de món que s'havien atrevit a construir-ne per gran capacitat de públic.

Però per damunt de tot, convé no oblidar que fôu amb un ideal ben clarament expressat pels seus fundadors, que l'Orfeó Català bastí aquest casal. Que la música es també la veu del poble català que tothom pot entendre. I per això es molt important que continui bategant aquest ideal a l'Orfeó Català, amb aquesta casa oberta, amb amor i generositat, enfortida pels cants dels orfeonistes i el suport dels seus socis, amb aquell esperit que ja proclamaven gairebé fa un segle: «Per l'Art i per la Pàtria».